

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY
TARBIYA KONSEPSIYASINI AMALGA OSHIRISH YO'LLARI**

Rahimova Zilola Shadiyorovna

Qashqadaryo viloyati Qarshi shahri 13-sonli DMTT direktori

Annotatsiya:Maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni ona qornidalik davridan boshlab ma'naviy tarbiyalashning mexanizmlari, bolalarni tarbiyalashda uzluksiz ma'naviy tarbiyalashning konsepsiyasini ishlab chiqishning ilmiy pedagogik usullari tahlil qilib berilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, xalq ta'limi, professional ta'lim, uzluksiz ma'naviy tarbiya, milliy g'oya, strategiya, konsepsiya, tarbiya maktabi

Annatation:The article analyzes the mechanisms of spiritual education of children of preschool age from the time of mother's womb, the scientific pedagogical methods of developing the concept of continuous spiritual education in the education of children.

Key words: Pre-school education, public education, professional education, continuous spiritual education, national idea, strategy, concept, educational school.

Fazilatli yangi avlod bu – yuksalish davri talablariga, mustaqil hayotda muvaffaqiyatga erishishga, baxtli bo'lishga har tomonlama tayyorlangan, o'z kasbining professional, mehnatsevar, o'zini rivojlantiruvchi, o'ziga talabchan, o'rganuvchi, takomillashishga ehtiyoj sezuvchi, raqobatni anglaydigan va raqobatbardosh shaxs bo'lishga intiladigan yigit va qizlardir. Biroq uzluksiz ta'lim tizimi bunga ilmiy-metodik tayyor emas (maktabgacha ta'lim, xalq ta'limi, professional ta'lim hamda oliy ta'lim). Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi kompetensiyaviy, faoliyatga asoslangan yondoshuv va vitagen pedagogik yondoshuvlar uyg'unligiga asoslanadi. Zero bolalar 18 yil davomida o'ziga xos ijtimoiy rollarni bajarib, mos hayotiy tajriba to'playdilar. Mazkur hayotiy tajriba shu paytgacha tarbiyaviy maqsadlarda foydalanilmagan. Shunday qilib, Vatanga sadoqat, tadbirkorlik, irodalilik, mafkuraviy immunitet, mehr-oqibatlilik, mas'uliyatlilik, tolerantlik, huquqiy madaniyat, innovatsion fikrlash, mehnatsevarlikni taqozo qiluvchi faoliyat turlarida yuqoridagi kompetensiyalarni qo'llashning hayotiy tajribasi bolalarimizning sarmoyasiga aylanadi.

Uzluksiz ma'naviy tarbiyaning maqsadi – har tomonlama rivojlangan, mustaqil hayotda avvalambor o'zini, so'ngra atrofida qiladigan, foydali bo'lish uchun kerakli kompetensiyalarga ega avlodni kafolatli tayyorlashdir.

Tarbiya bu – go'dak va bolalarning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini, kompetensiyalarini shakllantiruvchi, maqsadga yo'naltirilgan uzluksiz jarayon. Uzluksiz ma'naviy tarbiya kompetensiyalari tarkibi "O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida Milliy g'oyani rivojlantirish konsepsiyasi" bilan belgilangan fazilatlar Vatanga sadoqat, tadbirkorlik, irodalilik, mafkuraviy immunitet, mehr-oqibatlilik, mas'uliyatlilik, tolerantlik, huquqiy madaniyat, innovatsion fikrlash, mehnatsevarlikdan kelib chiqib belgilanadi.

Vatanga sadoqat, burch va mas'uliyat, tashabbuskorlik va boshqa fazilatlar yoshlar ongida nazariy tushunchalar sifatida qolib ketgani holda uning tabiatida amaliy odatlarga aylanmayapti. Buning oqibatida ularning ushbu fazilatlar haqidagi so'zlari bilan amallari orasida tafovut namoyon bo'lmoqda, bu esa har yili mustaqil hayotga kirib kelayotgan

yigit-qizlarning hayotda o'z o'rinlarini topishlarida bir qator muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Mamlakatimizda ayrim yoshlarda yuksak maqsadlarning shakllanmaganligi, o'zini o'zi o'qishga safarbar qilish, iroda, matonat, tirishqoqlik, harakat fazilatlarini yetarli rivojlanmaganligi ta'lim sifatiga ham zarar ko'rsatmoqda. Albatta bu borada uzluksiz ta'limning boshlang'ich bo'g'ini maktabgacha ta'limni isloh qilishni taqozo qildi. Shu bilan birga maktabgacha ta'lim bilan xalq ta'limni integratsiya qilishni ham davrni o'zi talab qilmoqda.

Ma'naviy tarbiya sohasida maktabgacha ta'lim tarbiyachilari faoliyatini metodik ta'minlovchi o'quv materiallari, shu jumladan, ma'naviy tarbiya sohasiga oid metodik qo'llanmalar yetarli emas.

Shu munosabat bilan «Uzluksiz ma'naviy tarbiya» konsepsiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirish orqali ma'naviy tarbiya tizimini yanada rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Bu borada uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyada belgilangan vazifalarni oila va uzluksiz ta'lim tizimida amalga oshirish quyidagilardan iborat:

- a) davlat ta'lim standartlariga muvofiq ta'lim dasturlarini amalga oshiruvchi davlat va nodavlat ta'lim muassasalari;
- b) ta'lim sohasida ilmiy-tadqiqot ishlarini amalga oshiruvchi ilmiy-pedagogik muassasalar;
- v) davlat boshqaruvi organlari, jamoatchilik tashkilotlari, mahalla va oila institutlari orqali joriy etiladi.

Uzluksiz ma'naviy tarbiya Konsepsiyasida maktabgacha ta'lim yoshidagilarni quyidagi bosqichlarni qamrab olinadi:

birinchi bosqich — oilalarda (ikki davr asosida: birinchi davr — homila davri, ikkinchi davr — bola tug'ilganidan 3 yoshgacha bo'lgan davr);

ikkinchi bosqich — maktabgacha ta'lim 3 — 6 (7) yoshgacha bo'lgan davr;

Vazirlar Mahkamasi — strategiyaning ijrosini ta'minlash, amalga oshirilishi lozim bo'lgan ishlarni nazorat qilib borish va moliyalashtirishga, mutasaddi vazirliklar, idoralar va hokimliklar — belgilangan vazifalarni samarali amalga oshirishga mas'ul ekanligi konsepsiyada alohida ko'rsatib o'tilgan.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni Oilalarda uzluksiz ma'naviy tarbiya tizimi o'z ichiga ikki davrni qamrab oladi bular quyidagilardan iborat:

a) birinchi davrda — hududlardagi oilaviy poliklinikalarda, mahallalardagi homilador ayollar bilan olib boriladigan ijtimoiy-pedagogik, ma'naviy-ma'rifiy, tibbiy, psixologik yordam ishlari tizimli tashkil qilinadi. Yosh ota-onalar bola parvarishi va tarbiyasiga tayyorlanadi;

b) ikkinchi davrda — bola tug'ilganidan 3 yoshgacha bo'lgan davr orasida amalga oshiriladigan tarbiyaviy ishlar metodikasi ishlab chiqilib, hayotga tatbiq qilinadi.

Homilador ayollar o'qishi tavsiya qilinadigan tibbiy-ma'rifiy, tarbiyaviy, badiiy va elektron adabiyotlar turkumlari tayyorlanadi, ro'yxati shakllantiriladi va tarqatiladi.

Bunda, birinchidan, mahalla, oilalarda ota-onalar va bolalar ma'naviy tarbiyaviy munosabatlarini tahlil etish asosida «Namunaviy oilaviy tarbiya muhiti» mezonlarini belgilash va shu asosida mahalla, tuman, shahar, hududlar va respublika tanlovlarini o'tkazish.

Ikkinchidan, Oiladagi ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash maqsadida yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash, oiladagi nizoli holatlarni hal etishning huquqiy va pedagogik-psixologik asoslarini o'rgatish, ajralishlarning oldini olishda «Ota-ona farzandini voyaga yetguniga qadar boqish va tarbiyalash uchun javobgar» prinsipi asosida «Ota-onalik — baxt va burch» targ'ibot tadbirlarini tashkil etish.

Aynan oilada uzluksiz ma'naviy tarbiya xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- a) muloqot, o'yin turlari jarayonida predmetlar, namunaviy xulq, xatti-harakat qoidalari bilan tanishish, taqlid orqali kattalarning ma'naviy-axloqiy tajribasiga e'tibor qaratish;
- b) o'zining va boshqalarning xatti-harakatlarini kuzatish, baho berishga o'rgatish;
- v) ma'naviy-tarbiyaviy motivlarni shakllantirish;
- g) o'ziga-o'zi xizmat qilish, kundalik turmushda xavfsizlik ko'nikmalarini o'rgatish.

Oilada 3 yoshgacha bolalarda badiiy-estetik didni shakllantirish va intellektni rivojlantirishga mo'ljallangan alla, ertak, maqollar va topishmoqlarning audio shakli yaratilib, multfilmlar to'plami tayyorlab, hududlarga tarqatilsa nur ustiga a'lo nur bo'ladi.

Bolalarga taklif etilayotgan o'yinchoqlarni ma'naviy tahlili va tadqiq qilish orqali bolalar ruhiyatiga salbiy ta'sirlarning oldi olinadi. Chunki aksar o'yinchoqlar xorijiy davlatlarning bizning mentalitetimizga mutlaqo yot bo'lganlari kirib bolalarni tarbiya qilmoqda.

Bu borada oilada ota-onalarning farzand tarbiyalash metodlariga oid bilimlarini muntazam oshirib borish maqsadida quydagilarga alohida e'tibor qaratish lozim:

bola tarbiyasida milliy tarbiya metodlari va zamonaviy pedagoglarning ilg'or yutuqlaridan samarali foydalanish;

mahallalardagi «Ota-onalar universitetlari»da ota-onalar uchun farzandlarda yoshiga mos ijtimoiy kompetensiyalarni tarbiyalash bo'yicha treninglar o'tkazish;

«Tarbiya maktabi» rukni ostida ota-onalar, pedagoglar uchun teleko'rsatuvlar, bolalar, yoshlar uchun turli rasmlar bilan bezatilgan yorqin, rang-barang qo'llanmalar, multimedia mahsulotlari kabi didaktik materiallar turkumini yaratish;

uzluksiz ma'naviy tarbiya amaliyotida to'plangan ijobiy tajribani ommalashtirish maqsadida «Yosh ota-ona kitobi» va boshqa metodik qo'llanmalar asosida multimediali taqdimotlar seriyasini yaratish va ota-onalarga tarqatish mexanizmi yo'lga qo'yiladi.

Yuqoridagi fikr mulohazalardan kelib chiqqan holda quydagi xulosalarga to'xtaldik:

Birinchi, ota-onalar, bolalar, o'smirlar, yoshlar va kattalarga mo'ljallangan hujjatli, o'quv, tarbiyaviy va badiiy kitoblar, qo'llanmalar, multimedia mahsulotlari yaratish;

Ikkinchi, oilalarda yoshlarning ma'naviy rivojlanishi uchun zarur bo'lgan innovatsion ijtimoiy-pedagogik sog'lom va barqaror muhit yaratish usullari ishlab chiqilsa konsepsiya doirasida amalga oshirayotgan ishlar o'z samarasini bera boshlaydi.

Jamiyatda ijtimoiy-ma'naviy muhitni sog'lomlashtirish, oilaviy qadriyatlarimizga zid bo'lgan turli ma'naviy tahdidlarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirishga qaratilgan profilaktik tadbirlarni tashkil etish, hududlar bo'yicha oilalarda sog'lom tarbiyaviy muhitni yaratish va ota-onalarga tarbiya usullarini o'rgatishga qaratilgan maqsadli va manzilli targ'ibot tadbirlari va treninglar o'tkazib borish maqsadga muvofiqdir.

Foydalangan adabiyotlar

1. Mirziyoev Sh.M. "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz" O'zbekiston. 2017
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi 2019 yil 8 may PQ-4312 sonli qarori.
3. Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 31 dekabrda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 1059-son qarori